

Тетяна СОКОЛЬСЬКА / Tetiana SOKOLSKA

*доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри публічного управління, адміністрування та міжнародної економіки
Білоцерківського національного аграрного університету
(м. Біла Церква, Київська область)*

Світлана ПОЛИЩУК / Svitlana POLISHCHUK

*кандидат економічних наук, доцент кафедри публічного управління,
адміністрування та міжнародної економіки
Білоцерківського національного аграрного університету
(м. Біла Церква, Київська область)*

Вікторія ПАНАСЮК / Victoria PANASYUK

*кандидат економічних наук, доцент кафедри публічного управління,
адміністрування та міжнародної економіки
Білоцерківського національного аграрного університету
(м. Біла Церква, Київська область)*

**МІЖНАРОДНІ ПРАКТИКИ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ:
ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ**

Сучасний міжнародний розвиток відбувається в умовах російської воєнної агресії проти України. Повоєнне відновлення є першочерговим завданням та одним із основних завдань, яке обговорюють як представники влади, так і організації громадянського суспільства та пересічні громадяни. Головним пріоритетом має бути не лише відбудова країни, а й досягнення інтенсивного економічного розвитку, тому, як приклад, може бути шлях відновлення країн Західної Європи після Другої світової війни, що дало змогу їм об'єднатись та досягти високого рівня добробуту населення.

За оцінками Світового банку та вітчизняного Міністерства економіки, для повоєнного відновлення Україні знадобиться щонайменше \$411 мільярдів. Пріоритетні напрями – відбудова критичної інфраструктури, житла та важливих соціальних і транспортних об'єктів. Але не варто забувати також про відновлення промисловості, потенціалу в агросекторі, ІТ-сфері та в інших галузях. Амбітне завдання – досягти за десять років показників ВВП у \$500 мільярдів проти менше ніж \$160 мільярдів (за попередніми оцінками) за підсумками 2022 року [1].

Відбудова України відбуватиметься в умовах розвитку та впливу світової економіки і реалізовуватиметься за відповідними параметрами. Наша країна і надалі залежатиме від зовнішніх джерел фінансування і матеріальної допомоги. У цьому контексті вкрай актуальним є збереження зовнішніх пріоритетів розвитку країни, у першу чергу набуття повноцінного членства в Європейському Союзі. Крім того, беззаперечною повинна бути максимальна коректність у відносинах з іноземними партнерами, зокрема, у питаннях розрахунку потреб України у фінансуванні процесу відбудови з огляду на відмінності в ставленні до проблем корупції в Україні й країнах Заходу [2].

Післявоєнна відбудова іноземних держав мала свої унікальні особливості в цьому процесі:

1. Економічне відновлення. Відновлення економіки було одним з головних пріоритетів після війни. Країни зруйновані бойовими діями мали відновлювати

промисловість, інфраструктуру, сільське господарство та інші галузі. Це часто вимагало значних інвестицій, як з власних ресурсів, так і з міжнародної допомоги.

2. Політична перебудова. Багато країн після війни ставили перед собою завдання змінити політичну систему. Це може включати перехід від колоніального правління до незалежності (наприклад, більшість країн Африки та Азії), встановлення демократії в країнах, що були під контролем фашистських режимів, та реформи у системах управління.

3. Соціальні питання. Відновлення суспільства включало в себе розбудову соціальної інфраструктури, такої як освіта, охорона здоров'я, житло та соціальний захист. Це має включати також реабілітацію учасників бойових дій, допомогу внутрішньо переміщеним особам та відновлення місцевих громад.

4. Міжнародна співпраця і допомога. Багато країн отримували міжнародну допомогу для свого відновлення. Наприклад, Маршаллівський план надавав значну фінансову допомогу країнам Європи, щоб допомогти їм у відновленні після війни. Також важливим було встановлення нових міжнародних структур, таких як Організація Об'єднаних Націй, яка сприяла міжнародному співробітництву та забезпеченню миру після війни.

5. Боротьба з психологічними наслідками війни, необхідність реабілітації та психологічної підтримки для тих, хто постраждав внаслідок війни. Це включає в себе відновлення фізичного здоров'я, а також реінтеграцію в суспільство для учасників бойових дій та постраждалих цивільних.

Перша в історії міжнародна післявоєнна відбудова була здійснена в Австрії після закінчення Першої світової війни. Вона була здійснена Лігою Націй і ґрунтувалася на роботі та пропозиціях економічної комісії для встановлення фактів. Реконструкція Австрії передбачала призупинення виплати репарацій, початок економічних реформ і призначення верховного комісара з економіки країни. Подібна, але менш масштабна робота, була згодом проведена в Угорщині, тоді як третя міжнародна програма реконструкції міжвоєнного періоду була зосереджена на репатріації вигнаних етнічних греків з Туреччини після війни 1922 року. Найбільш вражаюча післявоєнна реконструкція була здійснена після закінчення Другої світової війни. Йдеться про роботу Адміністрації ООН з питань допомоги та реабілітації в Європі та Китаї (1943-1946), позики Міжнародного банку реконструкції та розвитку Європі, План Маршалла для Західної Європи (1948-1951) та економічну допомогу для Японії. З усіх цих програм план Маршалла виділяється як найуспішніша ініціатива [3, с. 7].

Післявоєнне відновлення світу пройшло різними шляхами в різних країнах, але деякі загальні тенденції виявилися на всіх рівнях:

1. План Маршалла. Велика частина Європи, зруйнована Другою світовою війною, отримала значну допомогу від США за допомогою Маршаллівського плану. Цей план сприяв економічному відновленню та модернізації промисловості, інфраструктури та суспільства.

2. Європейський Союз. Створення Європейського союзу (тоді ще першочергово Європейське співтовариство вугілля та сталі згідно плану Шумана) стало ключовим моментом у відновленні Європи після війни. Він сприяв зростанню торгівлі, економічній інтеграції та мирному співіснуванню.

3. Японське економічне диво. Після катастрофічних наслідків Другої світової війни Японія швидко відновилася та перетворилася в одну з провідних світових економік. Це стало можливим завдяки ефективному використанню ресурсів, науково-технічному прогресу та активній експортній політиці.

4. Підйом Німеччини. Німеччина також швидко відновилася та стала однією з найбільших економік світу. Величезна роль у цьому відіграла економічна реформа та реіндустріалізація, а також зростання міжнародної торгівлі.

5. Азійське відновлення. Країни Азії, такі як Японія, Південна Корея та Тайвань, зазнали значного економічного зростання після війни. Це було досягнуто завдяки активній промисловій політиці, експортно-орієнтованому підходу та великим інвестиціям у технології.

6. Зміни у світовій політиці. Після війни виникла нова світова політична система з двома основними суперниками – США та Радянським Союзом. Це спричинило розмаїття конфліктів та напругу у світі, яка тривала до кінця Холодної війни.

7. Соціальні зміни. В післявоєнний час в багатьох країнах відбувалися соціальні зміни, такі як розширення соціального захисту, підвищення життєвого рівня та покращення умов праці. Також зросла увага до прав людини та міжнародного гуманітарного права.

Для розробки плану відновлення України, найдоцільніше розглядати план Маршалла і сценарії відновлення наступних країн: Західної Німеччини, Італії, Японії, Південної Кореї та Ізраїлю. Досвід цих країн відрізняється між собою за інструментами, але одночасно дещо схожі щодо кінцевої мети. Проаналізовані країни зіткнулися з значними руйнуваннями та змогли зробити економічний прорив, тому у списку для порівнянь немає таких країн як Ангола, Хорватія, Боснія і Герцеговина. Як мінімум три країни, яким довелося відновлюватись після війни, зараз входять у топ-5 економік світу. Період їхнього відновлення називають «економічним дивом», що свідчить про нові можливості повоєнного часу для економік постраждалих країн [4].

Однак бачення того, що певна іноземна модель повоєнної відбудови може бути використана за основу процесу відновлення національної системи України, є хибним, адже потрібно враховувати ряд загроз і викликів. Післявоєнний стан, спричинений масштабною війною, численними людськими жертвами, руйнуваннями інфраструктури, значними екологічними наслідками та ін., не схожий на інші та потребує рішень, притаманних певній ситуації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Чим прислужиться Україні світовий досвід повоєнної відбудови. URL : <http://surl.li/hhcrh>
2. Міжнародний історичний досвід повоєнної реконструкції економіки: уроки для України : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 27 квітня 2023 р.) / ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України», Інститут вищої освіти НАПН України. Київ, 2023. 125 с. URL : <http://surl.li/sfqnh>
3. Повоєнне відновлення України. Нові ринки та цифрові рішення. Наталія Шаповал, Максим Федосєнко, Олексій Грибановський, Ольга Терещенко. URL : <https://kse.ua/wp-content/uploads/2022/09/Digital-instruments-in-Ukrainian-recovery.pdf>
4. 5 історій економічного успіху після війни: світовий досвід для України. URL : <http://surl.li/dmzmg>